

PRATIMŲ TIPOLOGIJOS PROBLEMA LINGVODIDAKTIKOS TEORIJOJE IR PRAKTIKOJE

Vida Asanavičienė

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva

El. paštas ukk@hi.vgtu.lt

Pratimai priklauso empiriniam metodinės abstrakcijos lygmeniui. Šiame lygmenyje mokymo būdai įgauna užsienio kalbų dėstymo praktikai būtiną pavidalą ir nuoseklumą. Todėl metodininkai visiškai pagrįstai priskiria pratimų problemą prie svarbiausių kalbos dėstymo metodikos klausimų. Kadangi pratimai yra vienas iš metodinės abstrakcijos lygmenų, jiems būdingi du pagrindiniai dalykai: tikslas ir būdai jį pasiekti. Uždaviniai ir pratimams keliami tikslai pasižymi konkrečiu pobūdžiu, nes jie susiję su mokomuoju-auklėjamoju procesu, kurio realizavimas numato naujų žinių perteikimą, mokėjimų ir įgūdžių ugdymą. Pagrindinė priemonė realizuoti pratimų tikslus – mokytojų veiksmas. Prie jų pirmiausia reikėtų priskirti substituciją ir transformaciją. Taip pat tikslinga naudoti imitaciją ir diferenciaciją. Mokliškai pagrįsta pratimų tipologija gerokai palengvina ir daro efektyvesnę dėstytojo ir studentų darbą. Tipologija numato sunkumų diferenciaciją ir pratimų tipus jiems įveikti. Ji turi sudaryti vientisą gerai įvertintą mokomųjų veiksmų sistemą. Straipsnyje bandoma spręsti šią problemą.

Reikšminiai žodžiai: mokytojų dalykai, pratimų sistema, metodinė tipologija, žodžių struktūriniai-semantiniai tipai, tematiniai-struktūriniai mokomųjų dalykų požymiai.

DOI: 10.3846/1822-430X.2009.17.4.4-10

Įvadas

Tipologija mokslinėje literatūroje suprantama kaip mokslinis tikrovės dalykų ir reiškinių sistematizavimo ir klasifikavimo būdas, remiantis panašių požymių visuma. Užsienio kalbos pratimų tipologija yra itin svarbi. Nuoseklus pratimų tipų išdėstymas, atsižvelgiant į jų tarpusavio ryšį, sudaro pratimų sistemos pagrindą. Pratimų tipologijos problema metodikoje nėra naujas dalykas. Daugelį metų ji buvo tirta, tačiau kol kas dar neturime visiškai užbaigtos ir mokliškai pagrįstos pratimų tipologijos. Kad būtų galima spręsti kalbinės komunikacijos problemą, reikalinga pratimų sistema arba gerai įvertintas pratimų kompleksas. Šiuo metu galima daugiau kalbėti apie pratimų kompleksą, nes pratimų sistema, tikrąja to žodžio prasme,

dar nėra sukurta. Taip yra todėl, kad dar nėra parengti jos lingvistiniai, psicholingvistiniai, pedagoginiai ir psichologiniai pagrindai, kuriais remiantis būtų galima parengti pratimų sistemą mokytis užsienio kalbos.

Pratimų kompleksas yra organiška mokomoji visuma, paremta pedagoginiais, metodiniais, psichologiniais, psicholingvistiniais kalbos mokymo (-si) ir išmokimo dėsningumais, modeliuojant realią kalbinio bendravimo situaciją, atsižvelgiant į kalbos išmokimo sunkumus, numatanti būdus jiems įveikti, pagrįsta subjekto mokomosios veiklos dėsningumais. Pratimų komplekse išskiriami konkrečius mokymo uždavinius sprendžiantys pratimų tipai. Šie dalykai ir sudaro straipsnio tyrimo

objektą. Darbo naujovė: norėta plačiau ir naujai pažvelgti į pratimų tipologijos problemą, remiantis naujausiais pedagogikos, psichologijos ir metodikos laimėjimais.

Tiriamąo darbo analizė

Šiuo metu yra žinoma apie pastangas spręsti pratimų tipologijos problemą. Galima išskirti tris svarbius šios problemos sprendimo požiūrius: 1) vieni tyrėjai išskiria pratimų tipus, remdamiesi mokomosios medžiagos išmokymo dėsniniais (objektyvusis požiūris); kiti – remdamiesi konkrečių komponentų išmoktinoje kalboje išskirimu (objektyvusis požiūris); treči – eklektiškai derina subjektyvųjų ir objektyvųjų požiūrius.

Pirmasis požiūris atspindi žinomos metodikos teoretikės I. Gruzinskajos darbuose (Грузинская 1957). Ji skiria tris pratimų tipus: atpažinimo, pusiau (arba dalinai) produktyvūs ir atgaminamieji. Visi pratimų tipai, jos nuomone, gali būti panaudoti tiek kalbinei medžiagai išmokti, tiek aktyviesiems įgūdžiams ugdyti. Subjektyvusis tipologijos principas vargu ar gali būti laikomas sėkmingas. Pratimų tipai yra objektyvi kategorija, susijusi su mokomojo dalyko specifika. Išmokimo procese negalima atsisakyti kokių nors pratimų tipų. Išmokimo etapai numato galimą įvairių pratimų tipų išdėstymo nuoseklumą.

Gerokai perspektyvesnis yra antrasis objektyvusis požiūris į pratimų tipologiją. Tradicinėje metodikoje daugiausia paplito pratimų klasifikavimas į aspektinius (parengiamuosius) ir komunikatyvius (V. Arakinas, I. Rachmanovas, V. Cetleris). Ši tipologija vertinga tuo, kad leido diferencijuoti kalbos dalykų mokymo būdus (leksikos, gramatikos, fonetikos), taip pat mokėjimų ir įgūdžių ugdymo prielaidas. Tačiau ši tipologija turi ir daugybę esminių trūkumų. Abiejų tipų pratimų išskyrimas šiek tiek dirbtinis. Pratimai, skirti kalbos struktūrai išmokti, buvo atskirti nuo pratimų kalbos funkcijoms mokyti. Tai apsunkino darbą, pereinant nuo

vieno pratimų tipo prie kito, ir lėmė nepagrįstą aspektinių pratimų sureikšminimą mokymo procese.

Pagaliau trečioji tyrėjų grupė pratimų tipologiją grindžia eklektiškai derindama objektyvius ir subjektyvius kriterijus. Šiuo požiūriu įdomūs amerikiečių metodininko R. Lado (1964) darbai. R. Lado nuomone, efektyviausi yra šie pratimų tipai: 1) suvokimas iš klausos; 2) kartojimas žodžiu; 3) substitucija žodžiu; 4) tradicinė substitucija; 5) substitucija su kalbos dalykų vietos variantais; 6) substitucija, keičiant pagrindinio sakinio struktūrą; 7) substitucija, darant pakeitimus substitucijos elementuose; 8) įvairiapusė substitucija; 9) transformacija; 10) kalbos praktika; 11) klausimų–atsakymų pratimai; 12) spragų užpildymo pratimai; 13) sakinių išplečiantieji pratimai; 14) sakinių jungimo pratimai.

Šis eklektiškas požiūris jungia įvairius savo pobūdžiu ir paskirtimi pratimus. Vieni yra grindžiami objektyviais kriterijais (substitucija, transformacija), kiti – subjektyviais (suvokimas iš klausos, kartojimas žodžiu). Deja, R. Lado neišskiria pratimų rūšių ir tipų. Jis keičia pratimų realizacijos pobūdį, parinkdamas įvairias pratimų rūšis. Toks bandymas, sprendžiant pratimų klasifikavimo problemą, yra mažai efektyvus užsienio kalbų dėstymo metodikai ir praktikai.

Šiuolaikinės metodikos ir jai giminingų mokslo šakų lygis, rengiant pratimų tipologiją, leidžia remtis kalbos funkcijomis. Iš esmės kalba atlieka dvi pagrindines funkcijas: komunikatyviąją ir pažintinę. Kuriant pratimų tipologiją, svarbu žinoti teorinius ir praktinius pratimų derinimo variantus. Teoriškai galimi trys funkcijų variantai: a) komunikatyvioji; b) pažintinė; c) komunikatyvioji-pažintinė funkcija. Iš minėtųjų trijų variantų reikšmingiausia komunikatyvioji funkcija. Pažintinė funkcija negali būti realizuota be komunikatyviosios. Taip pat galimas komunikatyviosios ir pažintinės funkcijų derinimas vienu metu. Jų derinimo seka nėra svarbi.

Remiantis kalbos funkcijomis ir realiais jų derinimo variantais, būtų galima nustatyti du

pratimų tipus. Tai komunikatyvieji ir komunikatyvieji-pažintiniai pratimai. Komunikatyvusis pratimų tipas skirtas kalbos mechanizmui formuoti ir kalbos supratimui ugdyti. Šiam tipui taip pat priklauso įvairūs parengiamieji pratimai, kuriuose, viena vertus, darbas nukreiptas į kalbos ženklų formos įsiminimą ir įsisąmoninimą, antra vertus, – į prasmės turinio supratimą. Todėl šie pratimų tipai tiksliau būtų vadinti komunikatyviaisiais-parengiamaisiais.

Antrasis tipas yra komunikatyvieji-pažintiniai pratimai, sudaryti atsižvelgiant į pažintinę komunikacijos funkciją. Čia taip pat galimi du variantai. Supažindinant su nauja užsienio kalbos mokomąja medžiaga, vyrauja naujų kalbos dalykų pažinimas (leksika, gramatika, fonetika). Komunikacija iš esmės reikalinga formos ir struktūros komponentams suprasti. Todėl šių pratimų variantą drąsiai galima vadinti pažintiniais-komunikatyviaisiais pratimais.

Šis pratimų variantas tiek pat naudingas ir kaip komunikacijos, ir kaip pažinimo priemonė. Iš tikrųjų sintetinio skaitymo, audityvinio kalbos supratimo, pokalbio apie matytą filmą procese derinami abu pratimų variantai – komunikacijos ir pažinimo.

Taigi, remiantis kalbos funkcijomis, galima išskirti du pratimų tipus: perengiamuosius-komunikatyvius ir komunikatyvius-pažintinius. Svarbi metodinė problema yra ne tik pratimų tipų, bet ir jų rūšių nustatymas. Pratimų tipai grindžiami kalbos funkcijomis, o rūšys – kalbos generavimo ir supratimo mechanizmais. Tai atsispindi fundamentaliuose metodikos mokslo darbuose.

Kompleksiški kalbinio bendravimo mechanizmai yra substitucija ir transformacija. Užsienio kalbos dėstymo metodikoje juos atitinka substitucijos ir transformacijos pratimai. Atsižvelgiant į kalbos mechanizmo ugdymo sunkumus, pratimai gali būti skirstomi į sudėtingesnes dalis. Galima išskirti atskirai išmokytinus veiksmus: kalbos elementų atranką ir kalbinio stimulo konstravimą pagal analogiją. Šių veiksmų išmokstama vadinamaisiais imitaciniais pratimais. Konstravimas pagal analogiją gali

būti atliekamas taikant paprastą kartojimą paskui dėstytoją, teksto ar jo dalių nurašymą, sakinių pagal pavyzdį sudarymą. Remiantis atranka pagal analogiją, galima pateikti daug įvairių pratimų. Pvz., iš teksto pagal duotą pavyzdį išrašyti žodžius, priklausančius konkrečiai kalbos daliai, temai; nurašyti sakinius, kuriuose pavartotas tas ar kitas veiksmažodžių laikas, asmuo, skaičius. Autonomiškai gali vykti konstravimo ir gretinimo veikslų mokymas (-is). Kalbama apie vadinamuosius diferenciacijos pratimus. Pvz., iš klausos nustatyti tą ar kitą garsą, pateiktuose tekstuose rasti žodžius, kurie atitiktų paveiklo pavadinimą, rasti tinkamus pagal prasmę žodžius tarpams sakinyje užpildyti, išskirti teisingai situaciją aprašiusius sakinius ir pan. Kiekviena pratimų rūšis gali būti atliekama remiantis kalbos kontekstu arba situatyvine kalba. Pastaruoju atveju plačiau naudojamos ekstralingvistinės priemonės.

Pratimų struktūra

Pratimų struktūrą būtų galima modeliuoti remiantis mokomosios veiklos struktūra, kuri pateikiama bendrojoje užsienio kalbos mokymo koncepcijoje. Kiekviename pratime galima išskirti du komponentus: tikslą ir vykdomąją jų dalį, įskaitant kontrolę ir savikontrolę.

Pratimo tikslas reglamentuoja artimiausias kalbos mokymo užduotis, susijusias su naujomis žiniomis, mokėjimų ir įgūdžių ugdymu. Bendrasis tikslas visada yra komunikatyvus pobūdžio. Pratimo tikslas susijęs su parengiamuoju darbu ir komunikatyviąja veikla. Panašią struktūrą turi ir antrasis – vykdomasis komponentas. Pagrindinė priemonė pasiekti bendrojo metodo galutinius tikslus yra mokomoji veikla (komunikatyvioji ir pažintinė). Pagrindinis būdas realizuoti artimiausius tikslus yra įvairaus pobūdžio veiksmas: diferenciacija, imitacija, substitucija, transformacija. Grįžtamasis ryšys pratimuose taip pat turi savo ypatumų. Bendrajam metodui būdinga, kad grįžtamasis ryšys reiškiasi globaliai. Pratimuose jis įgauna

konkrečią formą. Taigi bendrojo metodo struktūros santykis su pratimų struktūra yra visumos ir jos dalių santykis. Visas pratimų aspektas gali būti pateikiamas instrukcijų ir užduočių forma. Atsižvelgiant į pratimų tipus, tikslo formulavimas gali keistis.

Parengiamųjų-komunikatyviųjų pratimų tikslams būdingi du pagrindiniai požymiai:

- a) komunikatyvumas arba nekomunikatyvumas;
- b) instrukcijų ir pavyzdžių (modelių) derinimas.

Komunikatyvioji instrukcija orientuoja studentą į pasakymo prasmę. Nekomunikatyvioji instrukcija kreipia dėmesį į kalbos formą, jos modifikacijas. Metodikoje nurodoma, kad mokomajame-auklėjamajame procese pratybų metu pirmenybė teiktina komunikatyviosioms užduotims, neauditoriniame darbe – parengiamosioms užduotims, kurių pagrindinis tikslas – kalbos struktūros objektyvizacija (įsisažinėjimas). Dažnai instrukcijos susijusios su pavyzdžiais (modeliais) ir užduočių atlikimo taisyklėmis. Tai leidžia efektyviai reguliuoti mokymo procesą.

Komunikatyviųjų-pažintinių pratimų tikslai turi situatyvųjį pobūdį. Tokių pratimo pobūdį lemia kalbos kontekstas ir su juo susiję ekstralingvistiniai veiksniai. Pratimų kokybės požiūriu parengiamiesiems-komunikatyviuosiems pratimams būdingos keturios veiksmų grupės: diferenciacijos, imitacijos, substitucijos ir transformacijos. Komunikatyviuosiuose-pažintiniuose – dvi grupės: substitucijos ir transformacijos. Abiejų pratimų tipuose sutampančios veiksmų grupės rodo bendrą mechanizmą, kuriuo jie remiasi. Tačiau čia yra ir esminis skirtumas. Substitucija ir transformacija parengiamuosiuose-komunikatyviuosiuose pratimuose susijusios su paties kalbos mechanizmo įvaldymu. Komunikatyviuosiuose-pažintiniuose pratimuose jos siejamos su pasakymų turiniu. Kiekybiniu požiūriu yra didelis skirtumas, susijęs su pirmojo ir antrojo pratimų tipų apimtimi. Kaip parodė esamų vadovėlių analizė, parengiamųjų-komunikatyviųjų pratimų apimtis

lygi 7 ± 2 . Šis skaičius susijęs su dviem pratimų parametrais – sakinių ilgiu ir sakinių skaičiumi viename pratime. Visi parengiamieji-komunikatyvieji pratimai skirti verbalinei reprodukcijai, todėl jų apimtis neturi peržengti trumpalaikės atminties galimybių. Kalbant apie komunikatyviuosius-pažintinius pratimus, jų apimtis nėra griežtai nurodoma. Atsižvelgiant į mokymo tikslus ir kitus veiksnius, ji gali viršyti frazė ir prilygti tekstui. Į vykdomąją pratimų dalį įtraukiamas ir kontrolės komponentas. Anksčiau, kaip parodė atlikti tyrimai, šis komponentas mokymo priemonėse nebuvo fiksuojamas.

Pratimų sistema

Pratimų sistema, remiantis pedagogikos mokslo duomenimis, yra svarbiausias veiksnys, mokantis tiek gimtosios, tiek ir užsienio kalbos. K. Ušinskis teigia, kad sisteminis pratimų pobūdis yra mokymo sėkmės pagrindas. Sistemingumo nebuvimas, jo nuomone, yra didelis trūkumas ir pagrindinė menkų mokymo (-si) rezultatų priežastis (Ушинский 1972). I. Gruzinskaja nepakankamas žinias ir netvirtus mokinių įgūdžius pirmiausia siejo su pratimų trūkumais. Moksliskai pagrįstos ir efektyvios pratimų sistemos sukūrimas yra vienas iš svarbiausių užsienio kalbos metodikos uždavinių. Deja, šiuolaikinė užsienio kalbų dėstymo metodika šiandien dar neturi tokios sistemos. Be to, kai kurie metodininkai abejoja, ar iš viso įmanoma sukurti bendrą pratimų sistemą. Pati sąvoka „pratimų sistema“ yra atskiras atvejis bendrojoje sistemos sampratoje.

Kaip ir kiekviena sistema, pratimų sistema yra organiškas elementų, sudarančių visumą, tarpusavio ryšys. Tačiau tokia sistemos samprata atspindi tik jos invariantišką (nekintamą) savybę, bet neatskleidžia pratimų sistemos specifikos, kuri glūdi pirmiausia savitame pratimų sistemos elementų pobūdyje ir tų elementų ryšiuose. Sistemos elementai, N. Gez tvirtinimu (Гез 1963), yra pratimų tipai. Ryšiai tarp tų elementų determinuojami išmokimo

dėsningumais. Kitais žodžiais, pratimų sistema yra dėsningai pagrįstas pratimų tipų derinys, atsižvelgiant į kalbos išmokimo etapus. Kaip ir kitos sistemos, pratimų sistema turi keletą posistemų, kurių komponentai, anot N. Gez, yra pratimų rūšys. Ryšius tarp komponentų sudaro nuosekli mokymo proceso etapų tvarka. Pratimų sistemos klausimas nėra naujas dalykas. Verti dėmesio yra trys požūriai į pratimų sistemą.

Siekdamas iš daugybės įvairių mokymo būdų ir pratimų sudaryti darnią sistemą, mechaninio ir kūrybinio pobūdžio visumą, kuri paprastai buvo vadinama žodiniu metodu, H. Palmeris išskyrė dvi dideles grupes: 1) grynai receptyvosios darbo formos; 2) receptyvosios ir produktyvosios darbo formos. Pastarojoje R. Lado dar išskyrė šiuos etapus: a) reprodukciją (atgaminimą); b) stimuliuojamąjį pokalbį; c) natūralųjį pokalbį (Lado 1964). Siūloma H. Palmerio pratimų sistema grindžiama psichologijos duomenimis apie kalbos išmokimą. Iš dalies jam pavyko racionaliai išdėstyti iš praktikos žinomiausius pratimus ir pagerinti jų efektyvumą. Pabrėžtina, kad psichologinė H. Palmerio pratimų sistema šiuo metu jau gerokai pasenusi. Svarbiausiu trūkumu jo sistemoje laikytina tai, kad nebuvo akceptuojami išmoktino dalyko specifiką atspindintys pratimų tipai. Šį dalyką H. Palmeris išsprendė empiriškai. H. Palmerio bandymai pateikti pratimų klasifikavimą nedavė laukiamo rezultato. I. Gruzinskajos nuomone, išbaigta pratimų sistema turi apimti visas kalbos žinias: fonetiką, ortografiją, gramatiką ir leksiką, taip pat aktyviuosius įgūdžius (skaitymo, kalbėjimo, rašymo).

Teigiamas I. Gruzinskajos pratimų sistemos traktavimo dalykas yra jos pastangos sudaryti tokią pratimų sistemą, kuri būtų grindžiama derinant mokymo metu lingvistinius ir psichologinius veiksnius. Tačiau ją realizuojant atsiskleidė trys trūkumai. Pirmasis yra tai, kad pratimų tipologija paremta subjektyviais principu, jos susiejimas su kalbos žiniomis ir aktyviais įgūdžiais faktiškai kelė sistemos destrukciją. Antrasis būtų tai, kad kalbinę

pratimų pusę autorė sieja su kalbos aspektais ir vadinamaisiais aktyviaisiais įgūdžiais. Faktiškai lingvistinį, tiksliau, psicholingvistinį pratimų pagrindą sudaro mokomieji veiksmai, įtvirtinti įvairiuose pratimų tipuose. Trečiasis trūkumas yra tai, kad išmokimo proceso samprata neatitinka šiuolaikinės psichologijos sampratos.

Tradicinėje metodikoje tapo populiaru pratimų sistema, kurios pagrindą sudaro du pratimų tipai: aspektiniai (parengiamieji) ir komunikatyvieji. Pratimų pagrindą sudarė šie veiksmai: įsisąmoninimas, įsiminimas ir atgaminimas. Aspektiniai pratimai daugiausia rėmėsi dviem pirmaisiais veiksmais, komunikatyvieji – trečiuoju. Parengiamieji buvo skirti atskiriems kalbos aspektams išmokti, komunikatyvieji – kalbinės veiklos rūšims lavinti. Bendrosios pratimų sistemos, skirtos mokyti užsienio kalbos, tradicinė metodika nesukūrė. Dėl to medžiagos pateikimo nuoseklumas, mokant kalbos aspektų ir kalbinės veiklos rūšių, dažnai savavališkai buvo keičiamas. Dabartinis metodikos ir giminingų kalbų lygis leidžia iškelti ir spręsti klausimą dėl bendrosios pratimų sistemos ir jos posistemų.

Bendrosios pratimų sistemos pagrindą sudaro du veiksniai: psicholingvistinis ir psichologinis. Pirmuoju veiksniumi grindžiami pratimų tipai, antruoju – mokymo ir išmokimo procesas.

Kaip jau minėta, tikslinga skirti du užsienio kalbų mokymo pratimų tipus: parengiamuosius-komunikatyviuosius ir komunikatyviuosius-pažintinius. Šiuolaikinė psichologija vartoja tokius išmokimo proceso terminus kaip *žinios*, *įgūdžiai* ir *mokėjimai*. Kuriant pratimų sistemą, būtina susieti pratimų tipus ir mokymo etapus. Žinių įgijimo etapui, metodininkų nuomone, tinkamesni pažintiniai komunikatyvieji pratimai. Ugdant įgūdžius, naudotini pagrindiniai parengiamieji-komunikatyvieji, o mokėjimo etape – komunikatyvieji-pažintiniai pratimai. Galima išskirti du žinių lavinimo ir plėtojimo momentus: suvokimą ir sugretinimo kontrolę. Įgūdžių ugdymui būdinga diferenciacija, imitacija, substitucija ir transformacija. Mokėjimai

sujungia kelis ugdymo komponentus, substitucija ir transformacija perkelia į naują situaciją.

Pratimų posistemės kuriamos pagal bendrosios pratimų sistemos analogiją. Posistemė „Žinios“ apima transformacijos pratimus, skirtus suvokimui ir supratimo kontrolei. Posistemę „Ilgūdžiai“ sudaro keturių tipų pratimai: diferenciacijos, imitacijos, substitucijos, transformacijos. Posistemė „Mokėjimai“ grindžiama substitucija ir transformacija.

Apibrėžiant pratimų sistemą ir posistemius, reikia siekti daugiau konkretumo. Pratimų sistema yra dėsningas parengiamųjų-komunikatyviųjų ir komunikatyviųjų-pažintinių pratimų tipų derinys, susietas su kalbos išmokimo proceso etapais. Posistemė yra dėsningas pratimų tipų derinys, pagrįstas atskirų išmokimo proceso etapų dėsningumais.

Išvados

1. Pratimą metodininkai apibūdina kaip veiksmą ar veiklą, skirtą išmokti numatomam kiekiui kalbos dalykų ir paremtą supratimu bei kontrole.
2. Šiuo metu pagrįstai ir motyvuotai kalbėti apie vientisą pratimų sistemą dar negalima, nes nėra sukurtos lingvistinės, psichologinės, psicholingvistinės, pedagoginės ir lingvodidaktinės prielaidos. Galima kalbėti apie pratimų kompleksą, kurio paskirtis yra išmokyti numatytų kalbos dalykų ir ugdyti kalbos mokėjimus bei ilgūdžius.
3. Pratimų kompleksas ir jį sudarantys pratimai turi modeliuoti konkrečias komunikacijos situacijas ir atsižvelgti į kalbos išmokimo bei ilgūdžių ir mokėjimo ugdymo sunkumus. Siekiant, kad pratimai mokymo procese būtų efektyvūs ir našūs, visą pratimų gausą reikia sisis-

teminti atsižvelgiant į mokymo proceso ir studentų mokymosi dėsningumus. Tam tikslui pasiekti gali būti naudinga pratimų tipologija. Ji numato nuoseklų pratimų tipų išdėstymą bei panaudojimą ir privalo atsižvelgti į jų tarpusavio ryšį mokymo metu.

4. Sprendžiant pratimų tipologijos problemą, vyrauja trys požiūriai: 1) subjektyvūs; 2) objektyvūs; 3) eklektiškasis. Subjektyviojo požiūrio atstovai mano, kad visi pratimų tipai vartotini tiek mokantis kalbos dalykų, tiek ugdant mokėjimus ir ilgūdžius. Šis požiūris, kaip parodė gyvenimo patirtis, nėra pakankamai pagrįstas.
5. Perspektyvesnis yra antrasis – objektyvūs požiūris. Remiantis juo, pratimai skirstomi į aspektinius ir komunikatyviuosius. Ilgą laiką ši pratimų dichotomija vyravo užsienio kalbų dėstymo metodikoje. Žinoma, ir ji turėjo trūkumų. Trečiasis požiūris – eklektiškasis. Tai yra tam tikras žingsnis pirmyn. Naudojant teigiamas objektyviojo ir eklektiškojo požiūrių puses, galima pasiekti neblogų rezultatų. Tačiau pratimų sistemos sampratą dar reikia tobulinti. Tas pats pasakytina ir apie pratimų tipologiją.

Literatūra

- Lado, R. 1964. *Language Teaching*. New York.
- Гез, Н. 1963. «Система упражнений и последовательность развития речевых умений и навыков», *Иностранные языки в школе* 6: 21–29.
- Грузинская, И. 1957. *Методика преподавания английского языка*. Москва: Педагогика.
- Ушинский, К. 1972. *Полное собрание сочинений*, т. 7. Москва: Педагогика.

THE PROBLEM OF EXERCISE TYPOLOGY IN LINGUADIDACTICS

Vida Asanavičienė

The article deals with the problem of the exercise system and typology. The author considers that without the foreign language environment, the system of exercises and exercises themselves are the basic means of learning a foreign language. The definitions of an exercise, exercise system and typology are given in the article. The author emphasizes that there are three viewpoints concerning exercise typology. In the author's opinion the most perspective thing is the interaction of positive aspects of the second and the third viewpoints. The necessity of preparing exercise typology is highlighted in the article. The classification of exercises is provided, showing the positive things and shortcomings of it. The article is useful both from theoretical and practical viewpoints, bearing in mind that a unified, well-grounded exercise system has not been founded yet.

Keywords: subjects taught, the system of exercises, methodical typology, structural and semantic word types, subject-structural features of the subjects taught.

Įteikta 2009 01 14; priimta 2009 02 25